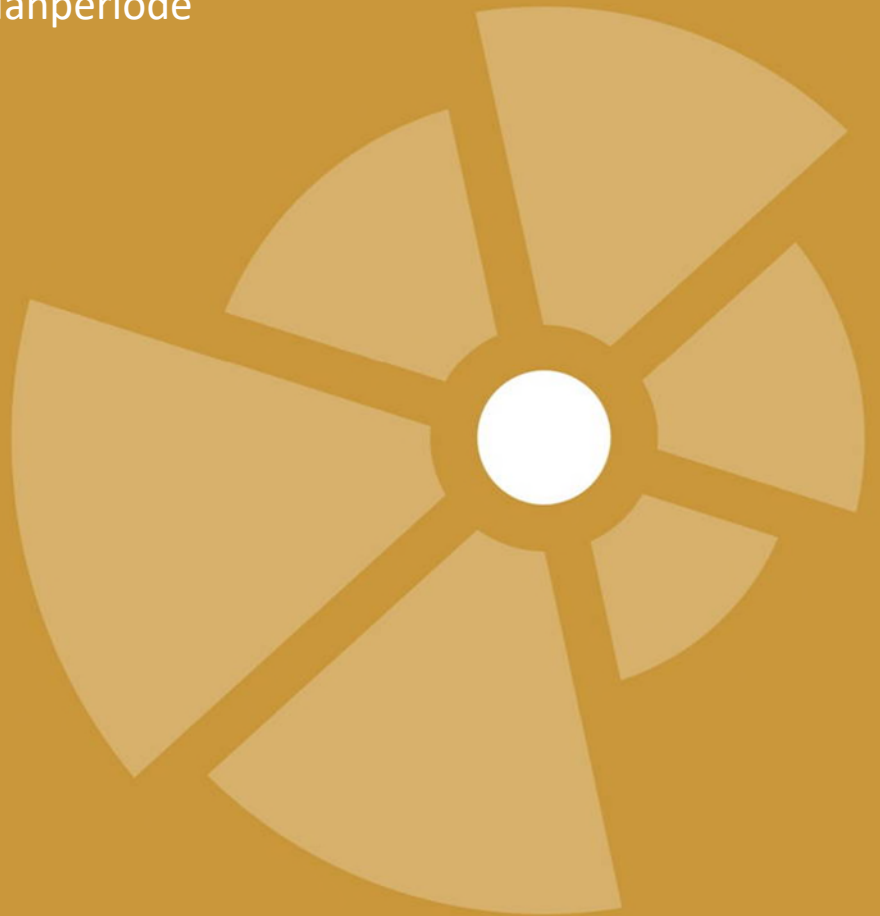

Kolland & Overlangbroek, provincie Utrecht

Advies over de beheerplanevaluatie
voor de tweede beheerplanperiode

1. Het advies van de Ecologische Autoriteit

Provincie Utrecht heeft een beheerplanevaluatie¹ opgesteld voor het Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek. De evaluatie beschrijft hoe de natuur in het gebied ervoor staat. Het gaat daarbij specifiek om de natuur in Kolland en Overlangbroek met een Natura 2000-doel. Daarnaast geeft de beheerplanevaluatie een overzicht van (de effecten van) maatregelen, die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd om de natuur te behouden en herstellen. De beheerplanevaluatie maakt duidelijk of aanvullende maatregelen nodig zijn om de Natura 2000-doelen in het gebied te behalen. Het Natura 2000-beheerplan dat de provincie voor Kolland en Overlangbroek actualiseert, legt de benodigde maatregelen vast. Provincie Utrecht heeft de Ecologische Autoriteit gevraagd te toetsen of de beheerplanevaluatie een goede basis biedt voor het tweede Natura 2000-beheerplan.

In dit advies:

- **De beheerplanevaluatie geeft een goede informatiebasis voor het Natura 2000-beheerplan.** De evaluatie bevat veel en navolgbare informatie. Er is goed gebruik gemaakt van de Landschapsecologische Systeemanalyse voor het gebied en ook van het eerdere advies van de Ecologische Autoriteit over de natuurdoelanalyse van het gebied. Wel is het nodig de knelpunten rondom herstel van een hoge basenrijkdom en daaraan verbonden dilemma's scherper te omschrijven.
- **De knelpunten zijn duidelijk in beeld, de keuzes bij de dilemma's nog niet.** De belangrijkste knelpunten zijn goed in beeld. Tegelijk leveren die knelpunten lastige dilemma's op. Het bos heeft basenrijk grondwater nodig, maar mag niet te nat worden voor het Vogelkers-Essenbos. Ook kunnen nieuwe boomsoorten gevoelig zijn voor vernatting. Breng in het beheerplan de dilemma's duidelijk in beeld en geef hierbij aan tot welke keuzes dit leidt en welke aanvullende maatregelen dan nodig zijn.
- **Er zijn al veel goede maatregelen genomen.** Denk daarbij aan hydrologische maatregelen en aangepast bosbeheer vanwege essentaksterfte en het uit de pacht nemen van intensief gebruikte landbouwgrond. Wel is nog meer informatie nodig over of en welke mate maatregelen effectief zijn en wat dit betekent voor het nieuwe beheerplan.
- **De natuur gaat nog steeds achteruit.** De uitgevoerde maatregelen hebben fundamentele problemen met de waterhuishouding nog niet aangepakt. Daardoor worden met de bestaande en geplande maatregelen de doelen voor vochtige alluviale bossen nog niet gehaald. Er zijn extra maatregelen nodig in en om het Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek, omdat verslechtering heeft plaatsgevonden en verdere verslechtering niet is uit te sluiten.

Kolland en Overlangbroek is een Natura 2000-gebied in het Kromme Rijngebied, tussen Wijk bij Duurstede en de Utrechtse Heuvelrug. Het bestaat uit drie deelgebieden: Kolland, Oud Kolland en Overlangbroek. Het gebied ligt op de overgang van hogere zandgronden naar lagere rivierkleigronden. Daardoor spelen grondwater, kwel en waterkwaliteit een grote rol. De natuur bestaat vooral uit een speciale vorm van vochtige alluviale bossen: zeldzaam essenhakhout op kleibodem, met bijzondere mossen en korstmossen op oude stoven. Het gebied is kleinschalig, met bospercelen, graslanden en landbouwgronden. Essentaksterfte, verdroging, verruiging en versnippering zetten de natuur onder druk.

¹ Consortium Haskoning en Witteveen+Bos, december 2025. *Eindevaluatie Natura 2000-beheerplan 2019-2025 Kolland en Overlangbroek*, Rapport provincie Utrecht.

Wat staat in de beheerplanevaluatie voor Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek?

De evaluatie beschrijft de huidige toestand en ontwikkeling. Voor het habitatype H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidend) is een afname opgetreden van de oppervlakte en kwaliteit ten opzichte van de referentiesituatie.

De evaluatie concludeert dat aan de opgave voor Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek niet wordt voldaan vanwege een aantal belangrijke knelpunten:

- Het gebied is te sterk versnipperd².
- De aanvoer van basenrijk grondwater is te laag.
- De voortdurende essentaksterfte en mede daardoor veroorzaakte verruiging zijn een probleem.

De evaluatie constateert dat met de uitgevoerde en geplande maatregelen de instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-waarden in het Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek niet worden gehaald. Dit komt doordat veel van deze maatregelen niet tot een zodanige verbetering leiden van abiotische (chemische en hydrologische) standplaatscondities dat de bosvegetaties hier binnen afzienbare tijd positief op kunnen reageren. Daarnaast schiet volgens de evaluatie de monitoring tekort voor een adequate vaststelling van de vegetatieontwikkeling. De evaluatie beschrijft dat de monitoring voor Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek verder moet worden uitgewerkt op basis van de Handreiking Monitoring Omgevingscondities Natura 2000³. Aanvullend onderzoek is nodig naar de haalbaarheid en effectiviteit van maatregelen.

Wat vindt de Ecologische Autoriteit van de evaluatie en de conclusies?

De Ecologische Autoriteit heeft in juli 2023 een advies⁴ over de natuurdoelanalyse (NDA) Kolland en Overlangbroek⁵ uitgebracht. Een aantal punten uit het NDA-advies komt in de evaluatie aan bod en wordt opgevolgd, zoals bijvoorbeeld de aanpassing van bosbeheer naar een beheer gericht op middenbos vanwege essentaksterfte. De evaluatie bevat veel informatie, maar biedt nog onvoldoende inzicht in de effectiviteit van maatregelen. Het is van belang om bij het opstellen van het tweede beheerplan, de NDA, de evaluatie en de adviezen van de Ecologische Autoriteit te betrekken. Punten uit het NDA-advies, die niet in de evaluatie genoemd zijn, blijven onverminderd relevant.

In de NDA en de evaluatie is goed gebruikgemaakt van een Landschapsecologische Systemanalyse (LESA). Daardoor zijn de knelpunten en opgaven die het behalen van het instandhoudingsdoel⁶ voor het aangewezen habitatype (vochtige alluviale bossen) beïnvloeden duidelijk in beeld. Dit levert gelijktijdig dilemma's op, aangezien het opheffen van het ene knelpunt, kan leiden tot versterking van een ander knelpunt. Ten eerste kan vernatten om verdroging in de zomer tegen te gaan en te zorgen voor meer toevoer van basen leiden tot schade aan diverse boomsoorten in de winter. Ten tweede kan herstel van vroegere inundatie met polderwater met de huidige waterkwaliteit zorgen voor toevoer van teveel nutriënten.

De Ecologische Autoriteit constateert dat de evaluatie de knelpunten nog onvoldoende vertaalt naar concrete dilemma's en keuzes. In het beheerplan moeten deze dilemma's expliciet benoemd worden en keuzes worden gemaakt over de omgang daarmee. Die keuzes zijn nodig om tot een duidelijke herstelstrategie te komen en richting te geven aan de maatregelen voor de tweede beheerplanperiode.

² De evaluatie geeft tevens aan dat de drie deelgebieden van het oppervlaktewatersysteem geïsoleerd zijn van de aangrenzende landbouwpercelen door het aanbrengen van dammen.

³ [B8-Monitoring-systeemherstel-Natuurcongres-4-november.pdf](#).

⁴ [Ecologische Autoriteit, juli 2023, Advies over de Natuurdoelanalyse Kolland en Overlangbroek](#).

⁵ [Provincie Utrecht, maart 2023. Natuurdoelanalyse Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek](#).

⁶ Voor dit habitatype geldt in Kolland en Overlangbroek een uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte en een behoudsdoelstelling voor kwaliteit.

De Ecologische Autoriteit onderschrijft op basis van de evaluatie (en de eerdere de NDA) dat verslechtering in Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek is opgetreden en verdere verslechtering niet is uit te sluiten. Met de bestaande en geplande maatregelen worden de doelen niet gehaald. De urgentie van verbetering blijft onverminderd hoog.⁷

Voorafgaand aan het definitief maken van het beheerplan adviseert de Ecologische Autoriteit om een aantal zaken op te pakken. Dit biedt een helder kader voor het benoemen en prioriteren maatregelen in het tweede beheerplan voor Kolland en Overlangbroek:

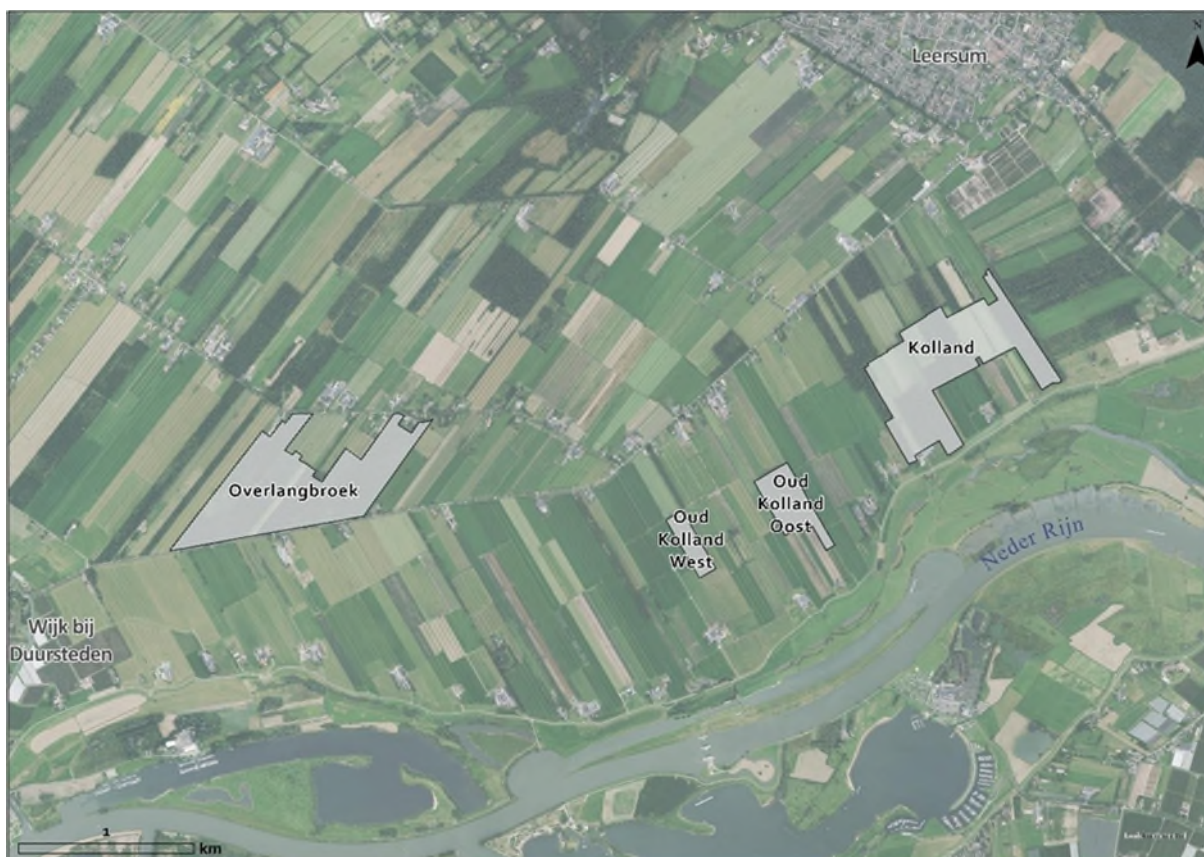
- **Effectiviteit van uitgevoerde maatregelen.** Maak voor de uitgevoerde hydrologische maatregelen kwantitatief inzichtelijk wat die aan effecten hadden moeten opleveren⁸ en wat ze in de praktijk hebben opgeleverd. Ga vervolgens in op de succesvolle maatregelen en beheer uit de eerste beheerplanperiode. Geef verder aan welke knelpunten niet of onvoldoende in de eerste beheerplanperiode zijn aangepakt en waarom niet. Dit is belangrijke informatie voor het maatregelenpakket in het tweede beheerplan.
- **Vertalen van knelpunten naar dilemma's.** De knelpunten die het behalen van het doel (vochtig alluviale bossen) beïnvloeden, zorgen gelijktijdig voor dilemma's. Deze dilemma's dienen uitgewerkt te worden en in het beheerplan zijn duidelijke keuzes aan de orde.
- **Kiezen van een herstelstrategie.** Met het uitwerken van dilemma's en inzicht in de effectiviteit van maatregelen ontstaat duidelijkheid over de te kiezen herstelstrategie en richting van de ontwikkeling van het habitatype vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen). Dit kan een keuze zijn om maatregelen te blijven richten op uitbreiding van oppervlakte en verbeteren van kwaliteit van Vogelkers-Essenbos of juist een keuze voor een maatregelenpakket met sterkere vernatting waarmee vooral een nattere vorm van het habitatype wordt nagestreefd (Elzenbroekbos).

Welke maatregelen kunnen en moeten snel worden genomen?

De belangrijkste knelpunten voor het halen van doelen voor Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek zijn duidelijk. Vertraging in het nemen van maatregelen zal het halen van de doelen verder bemoeilijken. De Ecologische Autoriteit adviseert om vooruitlopend op de tweede beheerplanperiode snel maatregelen te nemen voor instandhouding en herstel Natura 2000-gebied. In de eerste beheerplanperiode is intensief bosbeheer gevoerd om te anticiperen op de gevolgen van de essentaksterfte. Toen zijn belangrijke (tijdelijke nood-) maatregelen genomen, vooral binnen het gebied. De urgentie voor de korte termijn dient ook te liggen op het concreet uitwerken van de huidige dilemma's en het uitvoeren van no-regret maatregelen (zie ook 2.7 van dit advies). Vervolgens kan een herstelstrategie gekozen worden die vertaald wordt naar in het beheerplan op te nemen maatregelen.

⁷ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en dit arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie: C-418/04.

⁸ Bij Kolland kunnen bijvoorbeeld de hydrologische ingrepen een averechts effect hebben gehad door uitdiepen van sloten waardoor de uittreedweerstand voor grondwater is verminderd en daarmee de drainerende werking is vergroot.

Figuur 1: Ligging Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek, bestaande uit deelgebieden Overlangbroek, Oud Kolland en Kolland.

Waarom een beheerplanevaluatie?

Een beheerplanevaluatie is een feitelijke, ecologische analyse om besluitvorming over natuurbeleid en maatregelen voor natuurherstel te ondersteunen. Deze analyse beoordeelt de staat van de natuur in een Natura 2000-gebied. Doel is om na te gaan of met de vastgestelde maatregelen de instandhoudingsdoelstellingen zijn behaald en verslechtering is tegengegaan. De evaluatie van het beheerplan is opgesteld in opdracht van en in samenwerking met de provincie Utrecht, als voortouwnemer. Naast de provincies hebben verschillende partijen belangen in en rondom het Natura 2000-gebied. Voor de evaluatie zijn daarom terreinbeherende organisaties, gebruikers en andere belanghebbenden betrokken in een project- en klankbordgroep.

De evaluatie moet informatie bevatten over alle instandhoudingsdoelstellingen die in het aanwijzingsbesluit voor het Natura 2000-gebied zijn vastgelegd en dient ter voorbereiding op de actualisatie van dat plan. Een beheerplan bevat de benodigde passende maatregelen om te voorkomen dat (verdere) verslechtering optreedt en de benodigde instandhoudingsmaatregelen om aan de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied te voldoen. De Habitatrichtlijn schrijft voor dat instandhoudingsmaatregelen moeten beantwoorden aan de ecologische vereisten van habitattypen en soorten.

Waarom een advies van de Ecologische Autoriteit?

In maart 2023 heeft de provincie Utrecht een natuurdoelanalyse (NDA) voor het Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek opgesteld. Over deze NDA bracht de Ecologische Autoriteit in juli 2023 advies uit. De provincie Utrecht heeft nu de beheerplanevaluatie van het vigerende beheerplan over Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit.

De Ecologische Autoriteit toetst of de beheerplanevaluatie de juiste en navolgbare informatie bevat en daarmee een goede basis biedt voor het Natura 2000-beheerplan. Die informatie is nodig zodat het bevoegd gezag goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer Natura 2000-beheerplannen, gebiedsplannen en gebiedsprogramma's. In de bijlage bij dit advies staan de werkwijze, samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

Een onderdeel van de beheerplanevaluatie is een toetsing van het huidige gebruik. Volgens de richtlijn van het ministerie van LNVN beoordeelt de Ecologische Autoriteit niet of individuele vrijstellingen kunnen worden doorgezet of opgenomen in het beheerplan voor Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek. Wél geeft ze - voor zover dit speelt- aan of het huidige gebruik tot knelpunten voor het Natura 2000-doelbereik (instandhoudingsdoelen en verslechteringsverbod) leidt en in hoeverre hier maatregelen voor nodig zijn.

De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt zijn te vinden door nummer 5039 op www.ecologischeautoriteit.nl in te vullen in het zoekvak.

2. Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Ecologische Autoriteit haar oordeel toe. Daarbij geeft ze in kaders aan welke informatie aangevuld moet worden. Naar het oordeel van de Ecologische Autoriteit is deze ecologische informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen door de provincie Utrecht bij de besluitvorming over de maatregelen voor het Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek.

2.1 Algemene bevindingen

Relatie tussen natuurdoelanalyse en beheerplanevaluatie

De Ecologische Autoriteit heeft in november 2023 een advies op de NDA Kolland en Overlangbroek uitgebracht.⁹

De evaluatie vormt een actualisatie en aanvulling van de NDA¹⁰. De Ecologische Autoriteit gaat in dit advies aanvullend in op:

- de in de evaluatie aangevulde informatie;
- de aanvullende adviezen voor de evaluatie waardoor deze een volwaardige basis biedt voor het beheerplan;
- in hoeverre de evaluatie tegemoet komt aan het NDA-advies.

De hoofdpunten uit het advies van de Ecologische Autoriteit op de NDA Kolland en Overlangbroek blijven onverminderd staan en zijn:

- Breng het hydrologisch systeem op orde door het uitvoeren van de aanvullende maatregelen opgenomen in de NDA. Daarnaast dient de rol van de belendende landbouwpercelen in het ecohydrologisch functioneren van Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek goed te worden bekeken.
- Breng de huidige bodemkwaliteit en bodemleven goed in beeld en koppel hier geschikte maatregelen aan om deze te verbeteren.
- Kies voor een 'Pas op de plaats' met betrekking tot het uitvoeren van het huidige beheer gericht op behoud van essen. Als het behoud van essenhakhout het uitgangspunt blijft, leidt het actuele beheer namelijk niet tot verbetering, aangezien door essentaksterfte de uitval zeer groot blijft. In dat geval is verdere sterfte en verslechtering van het habitatype door de aanwezigheid van essentaksterfte niet te voorkomen. Dan zijn alleen op lange termijn, pas op het moment dat resistente essen zijn geïdentificeerd en kunnen worden geherintroduceerd, daarmee de doelen voor dit gebied te behalen.
- Neem in het beheerplan een verbeterde beschrijving op van maatregelen voor areaalvergroting en verbindingen met andere natuur, de uitwerking van synthese en conclusies en het opstellen van een kennisprogramma.

Algemene indruk en doel van de evaluatie

De evaluatie bevat veel basisinformatie voor het te actualiseren tweede beheerplan en volgt ten aanzien van de hoofdstukken een duidelijke indeling. De Ecologische Autoriteit waardeert de inspanningen van de provincie en opstellers. De evaluatie kijkt vooral terug naar het eerste beheerplan dat zich richtte op interne maatregelen in Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek. In de komende paragrafen geeft de Ecologische Autoriteit adviezen voor analyses die belangrijke informatie opleveren over het functioneren van het ecosysteem van Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek en voor het op te stellen beheerplan.

⁹ [Ecologische Autoriteit, juli 2023, Advies over de Natuurdoelanalyse Kolland en Overlangbroek.](#)

¹⁰ [Provincie Utrecht, maart 2023. Natuurdoelanalyse Natura 2000 Kolland en Overlangbroek.](#)

2.2 Verwerking van het advies op de Natuurdoelanalyse in de evaluatie

De Ecologische Autoriteit vindt het positief dat de provincie in de beheerplanevaluatie ingaat op de wijze waarop adviezen van de Ecologische Autoriteit worden ingevuld¹¹. De Ecologische Autoriteit ondersteunt de keuze om nieuwe maatregelen te baseren op aanvullend onderzoek en systeemkennis. Ze gaat er van uit dat haar adviezen als onderzoekmaatregelen in het nieuwe beheerplan worden geborgd. Net zoals in het NDA-advies wijst de Ecologische Autoriteit erop dat er al verslechtering is opgetreden en dat het wettelijk niet is toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen totdat (verdere) verslechtering optreedt.¹²

De evaluatie bevat een uitgebreide beschrijving van de huidige toestand en de ontwikkeling van de Natura 2000-waarden. Deze beschrijving is ten opzichte van de NDA aangevuld. Ten aanzien van het gebruik van gegevens is nog verbetering mogelijk. Er is een hydrologische modelstudie opgenomen, waarin maatregelscenario's zijn geanalyseerd. Verder is in de evaluatie aangegeven dat er metingen plaatsvinden van grondwater- en oppervlaktewaterstanden, maar is onduidelijk uit deze meetgegevens trends worden gehaald. Tegelijkertijd constateert de Ecologische Autoriteit dat de uitvoering van maatregelen mogelijk vertraging oploopt, omdat het benodigde onderzoek niet voorafgaand aan het opstellen van het nieuwe beheerplan zal worden uitgevoerd. De belangrijkste knelpunten voor het halen van de doelen voor het Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek zijn duidelijk en komen ook in de evaluatie goed naar voren.

Tijdens het startgesprek en het veldbezoek¹³ heeft de provincie aangegeven dat maatregelen die uit onderzoeken naar voren komen, voor zover mogelijk tijdens de looptijd van het nieuwe beheerplan worden geprogrammeerd en uitgevoerd. De Ecologische Autoriteit benadrukt dat vanwege het verslechteringsverbod de start van de benodigde onderzoeksmaatregelen en analyses niet kan wachten op de start van de nieuwe beheerplanperiode. Bij vooraf uitwerken van de maatregelen kunnen in het volgende beheerplan de noodzakelijke aanvullende maatregelen opgenomen worden.

Gezien de urgentie adviseert de Ecologische Autoriteit benodigde onderzoeksmaatregelen zoveel mogelijk vooruitlopend op de definitieve vaststelling van het beheerplan op te starten. Voer aanvullende maatregelen, die voortkomen uit deze onderzoeken zo snel mogelijk in de komende beheerplanperiode uit. Houd met de aanvullende maatregelen rekening in de kostenraming en de planning van het maatregelenprogramma van het beheerplan.

2.3 Bestaande informatie over ecologie én hydrologie benutten als basis voor systeemherstel

Er zijn lokaal maatregelen genomen. Het kwantitatieve effect hiervan blijft echter onderbelicht en is in de evaluatie niet in beeld gebracht op basis van waterstandsmetingen. Ook zijn er te weinig metingen van oppervlaktewaterpeilen om vast te stellen of de maatregelen tot de beoogde peilen leiden.

Verder verwijst de evaluatie naar een hydrologische studie¹⁴, waarin effecten van grootschalige maatregelen zijn verkend. De studie vormt de input voor uitwerking van aanvullende maatregelen in de waterhuishouding voor de volgende beheerplanperiode. Het is belangrijk bij deze uitwerking van grootschalige maatregelen de keuze in het dilemma herstel basenrijkdom en de mate van vernatting mee te nemen.

¹¹ In paragraaf 1.2.1 is een tabel opgenomen waarin wordt beschreven hoe de adviezen van de EA worden opgepakt.

¹² Paragraaf 3 uit de [Interpretation guide Natura 2000 beheer](#) en het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie (C-148/04).

¹³ Op 12 maart 2026 heeft de Ecologische Autoriteit samen met de provincie, terreinbeheerders en een aantal vertegenwoordigers van gebiedspartijen een startgesprek en veldbezoek uitgevoerd.

¹⁴ Bonnema, L. (2024). Hydrologisch herstel Kromme Rijnstreek - Inzicht in de effecten van hydrologische maatregelen op Kolland en Overlangbroek en de NNN-gebieden (No. 51017259). Sweco in opdracht van provincie Utrecht.

Er is door de LESA veel inzicht beschikbaar over het functioneren van het gebied en in de gewenste omgevingscondities. Voor de realisatie van het habitatdoel is nog wel meer kwantitatief inzicht nodig in hoe met aanvullende maatregelen toestroming van baserijk grondwater naar de bodemtoplaag kan worden gerealiseerd. Dit is trouwens ook onvoldoende uitgewerkt in de hydrologische studie aan grootschalige maatregelen.

In de evaluatie wordt de LESA alleen genoemd in relatie tot monitoring. Daardoor ontbreekt het in de evaluatie aan scherpte op specifieke onderdelen, zoals hoe de langdurige voortschrijdende bodemverzuring van vochtige Vogelkers-Essenbos¹⁵ kan worden omgekeerd. Op dit moment bereikt baserijk grondwater niet de bodemtoplaag, zo blijkt uit diverse eerdere studies¹⁶. Grondwater dat naar het poldergebied toestroomt treedt momenteel alleen uit in de poldersloten en weteringen. Overstroming met baserijk polderwater treedt ook niet meer op, zoals in het verleden wel het geval was¹⁷. De uitgevoerde maatregelen in de waterhuishouding leiden niet tot toestroming van baserijk grondwater naar de bodemtoplaag en daarmee ook niet tot herstel een voldoende hoge bodem-pH.

Naast informatie over het gebied zelf is ook de invloed vanuit de omgeving van belang. In de omgeving van Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek spelen diverse ontwikkelingen die betrekking hebben op het watersysteem en de natuur in het landschapsecologische systeem waarvan het Natura 2000-gebied onderdeel is. Hiervan dient inzichtelijk te worden gemaakt tot wat voor effecten (ecologisch, hydrologisch) deze leiden op het Natura 2000-gebied (zowel in negatieve als in positieve zin). Hierbij kan gedacht worden aan grondwateronttrekkingen en invloed van agrarische activiteiten (waaronder verwaaiing van meststoffen en bestrijdingsmiddelen).

Benut de informatie uit de LESA, inclusief de watersysteemanalyse en de natuurinformatie, voor het maken van keuzes en de vaststelling van maatregelen in het tweede beheerplan. Een samenhangende analyse van deze systeeminformatie geeft inzicht in sturende factoren. Geef aan tot welke kansen dit leidt op regionaal niveau en of en hoe deze ontwikkelingen bij kunnen dragen aan de realisatie van de Natura 2000-doelen. Maak duidelijk of en hoe het bevorderen van de ecologische uitwisseling tussen (toekomstige) natuurgebieden een kans biedt het geheel te versterken.

2.4 Knelpunten en dilemma's

De evaluatie bevat een beschrijving van relevante knelpunten op gebiedsniveau en per Natura 2000-doel. Als knelpunten worden verdroging, verzuring, essentaksterfte en vervuiling worden genoemd. Ook de kleine schaal en gefragmenteerde ligging van het Natura 2000 -gebied worden gezien als knelpunten. De knelpunten zijn in de evaluatie samengevat en geprioriteerd.

De Ecologische Autoriteit onderschrijft dat het gebrek aan toevoer van baserijk water leiden tot belangrijke knelpunten voor de Natura 2000-doelen en hebben bijgedragen aan verslechtering. De oorzaken hiervan zijn:

- De afwezigheid toestroming van baserijk grondwater naar de bodemtoplaag door diepe ontwatering.
- De afwezigheid van inundatie vanuit de poldersloten (overstroming).

¹⁵ Wanneer grondwaterstand daalt ontstaat verdroging en kan baserijkgrondwater niet meer de wortelzone bereiken. Dit leidt dan tot bodemverzuring.

¹⁶ Horsthuis, M.A.P. & A.J.M. Jansen, (2011b). Overlangbroek en Oud Kolland. Een ecohydrologische systeemanalyse. Bosgroep Midden Nederland: 11371001. In opdracht van Staatsbosbeheer en Lucassen, E., van Doorn, J. & Smolders, F. 2022. Concept rapportage: Onderzoek naar aanvullende mogelijkheden ter verbetering van de ondergroei in Overlangbroek, Bware. Rapportnummer: RP-21.073.22.3.

¹⁷ Persoonlijke mededeling vanuit bestuur Stichting Gemeenschappelijk Bezit Landgoed Kolland: In het verleden trad in bospercelen van landgoed Kolland periodiek inundatie op met water uit poldersloten ten tijde van hoge rivierstanden. Door een betere beheersing van het polderpeil is dat tegenwoordig niet meer het geval. Deze inundaties kunnen hebben bijgedragen aan de zuurgraadbuffering van de bodem.

De genoemde knelpunten leiden tot een aantal dilemma's voor het gebied die bepalend zijn voor de haalbaarheid van het doel (vochtige alluviale bossen). De Ecologische Autoriteit constateert dat in de evaluatie geen vertaling is gemaakt van knelpunten naar deze (meer concrete) dilemma's en te maken keuzes, terwijl ze essentieel zijn om in het beheerplan keuzes te maken hoe daar mee om te gaan. Op basis van de bekende knelpunten en keuzes ziet de Ecologische Autoriteit twee dilemma's:

- **Herstel basenrijke kwel door vernatting ten opzichte van gewenste drooglegging voor bosopstanden.** Om toestroming van basenrijk grondwater naar de bodemtoplaag te verhogen, zijn langdurig hoge grondwaterstanden nodig. Te natte condities zijn echter weer nadelig voor de huidige boomopstanden en diep wortelende boomsoorten die voor een goede strooiselkwaliteit worden aangeplant (gevoelig voor hoge grondwaterstanden en ondervinden daar schade van). Dit dilemma wordt onderkend en leidt ertoe dat de benodigde substantiële vernatting voor herstel vochtig Vogelkers-Essenbos wordt beperkt. De vraag is dan ook of een beperkte vernatting voldoende is voor behoud van een kenmerkende ondergroei van vochtige Vogelkers-Essenbos.
- **Herstel van inundaties met polderwater ten opzichte van de kwaliteit van het polderwater.** Het gebied heeft veel sloten waarin kwel uittreedt. Door de aanwezigheid van sloten treedt kwel echter niet uit in de tussenliggende percelen en vanwege het huidige peilbeheer vinden geen inundaties met het polderwater meer plaats.¹⁸ Bovendien wordt de rol (en belang) van vroegere inundaties op de basenrijkdom in de evaluatie niet onderkend. Echter, herstel van inundaties zal leiden tot nadelige eutrofiëring omdat het polderwater tegenwoordig nutriëntenrijk is.

Naast genoemde dilemma's geeft de evaluatie nog geen zicht op de (cumulatieve) invloed van ontwikkelingen door onttrekkingen van grondwater en agrarische activiteiten op de al bestaande knelpunten. Mogelijk zijn deze versterkt, maar anderzijds zijn er ook maatregelen getroffen ter vermindering van knelpunten met positief effect (bijvoorbeeld het uit pacht nemen van percelen). Klimaatverandering kan bestaande knelpunten versterken. Het gevolg kan zijn dat maatregelen geïntensiveerd moeten worden of aanvullende maatregelen nodig zijn.

De Ecologische Autoriteit adviseert relevante ontwikkelingen in de omgeving, die effect hebben op de waterhuishouding, en klimaatverandering te betrekken bij de omschrijving van de knelpunten. Maak ook een inschatting van de effecten. Vertaal de bekende (en beschreven) knelpunten vervolgens concreet in dilemma's. Inzicht in deze dilemma's is essentieel om bij het beheerplan expliciete keuzes te maken ten aanzien van de richting van herstel (zie ook paragraaf 2.7 van dit advies).

2.5 Uitgevoerde maatregelen en regulier beheer

De evaluatie bevat een geactualiseerde en uitgebreide beschrijving van de uitgevoerde maatregelen en het reguliere beheer. Hoewel de evaluatie - in overeenstemming met het NDA-advies - een betere beschrijving bevat van de effecten van de uitgevoerde maatregelen is deze niet volledig.

Bij een deel van de maatregelen is op basis van berekeningen een voorspelling te doen van de effecten¹⁹, maar de evaluatie geeft geen kwantitatief inzicht in de te verwachte effecten. De huidige monitoring biedt bovendien te weinig informatie om vast te stellen in hoeverre de verwachte effecten zijn opgetreden. Voor maatregelen in de waterhuishouding is onder meer te wijten aan het ontbreken van structurele metingen van oppervlaktepeilen in en rond Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek²⁰. Daar waar wel grondwaterstanden (deels) gemeten worden, zijn deze niet altijd inzichtelijk en is er geen beeld of van waterstandreeksen trends geanalyseerd zijn.

¹⁸ Vroeger trad in onder andere Kolland periodiek bij hoge rivierstanden overstroming op met polderwater (mededeling tijdens veldbezoek). Dit proces zorgde voor aanvoer van basen vermoedelijk op via kwel in sloot en overstroming van slootwater op het perceel. Dat proces is verdwenen wegens een zeer strak peilbeheer.

¹⁹ Zoals effecten verwacht op waterstandregime en kwelflux.

²⁰ Waterpeilen in ingerichte NNN-gebieden en Bennekomse Meent zijn niet structureel gemeten, waardoor onduidelijk is of peilbeheer werkt zoals gepland.

Daardoor is voor de uitgevoerde maatregelen, zoals peilverhoging, stuwen plaatsen en het verdiepen en verondiepen van sloten, onduidelijk wat het effect hiervan is²¹. Ook is onduidelijk of dit effect netto positief was omdat het uitdiepen van sloten geleid kan hebben tot toename van de drainage en daarmee verdroging.

De uitgevoerde maatregelen in de waterhuishouding binnen en buiten het Natura 2000-gebied worden in de evaluatie wel beschreven, maar vrijwel zonder informatie over de werkelijke oppervlaktewaterpeilen. Verder er zijn niet expliciet systeemmaatregelen nagestreefd. Het is van belang dat uit de evaluatie blijkt welke maatregelen wel of niet zijn uitgevoerd en dat voor de uitgevoerde maatregelen ingegaan wordt op het resultaat. Dit is essentiële informatie die, net als andere samenvattende conclusies, richting kunnen geven aan het tweede beheerplan.

De Ecologische Autoriteit adviseert aanvullend samenvattende conclusies over de effectiviteit van uitgevoerde maatregelen in het beheerplan op te nemen. Maak hierbij gebruik van metingen uit het veld. Leg de nadruk op welke maatregelen succesvol zijn, of dat ze juist leiden tot ongewenste effecten en of en welke knelpunten worden aangepakt. Voor de volgende beheerplanperiode is dan aanpassing of bijsturing mogelijk (of zelfs ongedaan maken van ongunstige maatregelen).

2.6 Huidig doelbereik en richting voor herstel

De evaluatie bevat een beoordeling van de haalbaarheid van de instandhoudingsdoelen voor vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)²² in de huidige situatie, na uitvoering van de geborgde maatregelen. In de NDA de beoordeling dat met aanvullende maatregelen het behoud van oppervlakte van het habitatype haalbaar is ("ja"). De Ecologische Autoriteit deelde deze conclusie niet en adviseerde deze aan te passen.

In de evaluatie staat nu dat er vanuit gebiedskennis en expertise algeheel consensus is over de achteruitgang van de oppervlakte en kwaliteit van het habitatype vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) in Natura 2000-gebied Kolland en Overlangbroek. Met deze problemen wordt de instandhoudingsdoelstelling niet gehaald, ook niet met de geplande en geborgde maatregelen. Door die maatregelen kunnen een aantal fundamentele problemen met de waterhuishouding nog niet aangepakt worden, ook omdat nog keuzes gemaakt moeten worden (zie paragraaf 2.7 van dit advies). Dit betekent dat het oordeel nu "nee, tenzij" luidt. Daarmee zijn ook de behouds- en uitbreidingsopgave en de bijbehorende kernopgave voor vochtige alluviale bossen nog buiten bereik. De Ecologische Autoriteit onderschrijft deze aangepaste conclusie.

2.7 Uitvoering van maatregelen is onverminderd urgent

Ontwikkel een herstelstrategie

Zoals in paragraaf 2.4 al staat, leiden de knelpunten tot dilemma's. Zolang deze dilemma's niet concreet uitgewerkt worden, blijft ook het formuleren van een effectieve herstelstrategie uit en blijft verslechtering voortduren. Op basis van de uitwerking van de dilemma's en meer inzicht in de effectiviteit van maatregelen (paragraaf 2.5) acht de Ecologische Autoriteit de volgende richtingen denkbaar voor een herstelstrategie:

- Met hydrologische optimalisatie en de aanplant van bomen kunnen vochtige boomopstanden met basische schors nagestreefd worden die een ecologische meerwaarde hebben met epifytische mossen en korstmossen. Hiermee lost het probleem van bodemverzuring niet tot nauwelijks op waardoor het ontwikkelen van een typische ondergroei van Vogelkers-Essenbos een uitdaging is.

²¹ Zijn bijvoorbeeld de beoogde oppervlaktewaterpeilen gerealiseerd.

²² Voor dit habitatype gelden behoud van oppervlakte en kwaliteit, en voor Overlangbroek ook uitbreiding.

-
- Focus leggen op sterkere vernatting en nastreven van relatief basenrijkere, relatief nutriëntenrijke condities, met ook inzet op natter Elzenbroekbos. Er is dan beperkte inzet nodig om vochtige boomopstanden in stand te houden.

De uitwerking van dilemma's brengt de noodzaak in beeld om keuzes te maken ten aanzien van een herstelstrategie. Als blijkt dat dilemma's niet oplosbaar zijn, moet worden nagedacht over een andere invulling aan het instandhoudingsdoel van habitattype vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen). Houd rekening met de aanvullende maatregelen bij de kostenraming en de planning van het maatregelenprogramma van het tweede beheerplan.

Op korte termijn te nemen no-regret maatregelen

Net zoals in het NDA-advies wijst de Ecologische Autoriteit erop dat al verslechtering is opgetreden. Ze benadrukt dat het noodzakelijk is vanwege overtreding van het verslechteringsverbod de benodigde onderzoeken en analyses onmiddellijk in gang te zetten. Een deel van de maatregelen is te definiëren als no-regret, waarvan is aangetoond dat ze werken en bijdragen aan doelbereik, maar geen tot laag risico hebben op neveneffecten. Het gaat om onder meer:

- De mogelijkheden om negatieve invloeden van landbouwactiviteiten in de omgeving te beperken.
- Het vergroten van connectiviteit en areaalvergroting.
- Het verondiepen van sloten met klei die bij het uitvoeren van maatregelen in de waterhuishouding eerder waren uitgediept tot op de zandondergrond onder de deklaag.
- Het plaatsen van stuwen in sloten met natuurstreefpeil die nog op te laag polderpeil staan.
- Het bijstellen van peilbeheer in delen grenzend aan Natura 2000-gebied wanneer het waterpeil lager is dan het streefpeil.

2.8 Monitoring en kennisleemten

De evaluatie bevat een overzicht van de aanvullende monitoringsbehoefte voor de habitattypen en -soorten. De Ecologische Autoriteit kan zich vinden in dit overzicht. Ze adviseert niet alleen de aanvullende monitoringsbehoefte in beeld te brengen, maar ook de aanvullende onderzoeksvragen. Daarvoor is het nodig kennisleemten concreet te benoemen zoals ook in het NDA-advies staat.

De Ecologische Autoriteit waardeert het dat het grondwaterstandregime op redelijk veel plekken in het Natura 2000 gebied Kolland en Overlangbroek met behulp van peilbuismetingen en een gerichte opnamen van de waterstand in boorgaten is getoetst aan de vereiste van het habitattype. Een analyse van trends van de grondwaterstandsmeetreeksen in relatie tot de uitgevoerde maatregelen ontbreekt nog. Ook mist de Ecologische Autoriteit in de evaluatie het inzicht in de toestand en verandering van oppervlaktewaterpeilen op basis van metingen binnen en buiten het Natura 2000-gebied. Wat betreft vegetatiemonitoring is de laatste vegetatiekartering uitgevoerd in de periode 2013-2015. Hierdoor was het niet mogelijk om de recente toestand van het habitat en trends te evalueren. Het inzicht hierin is daardoor gedateerd.

De evaluatie geeft aan dat recent het Monitoringsplan Omgevingscondities Kolland en Overlangbroek is geïmplementeerd. De effectiviteit van maatregelen wordt nu echter afgeleid uit voor handen zijnde ecologische monitoringsgegevens. Het kunnen beschikken over een structureel meetnet is essentieel om de effectiviteit van maatregelen te evalueren en waar nodig bij te sturen²³.

²³ Door het ontbreken van metingen van oppervlaktewaterpeil is bijvoorbeeld onbekend in hoeverre het peil is verhoogd in aangrenzende delen met natuurinrichting.

Benoem in het beheerplan ook de kennisleemten. Een kennisvraag is bijvoorbeeld de invloed van overstroming en een kwantitatieve analyse of kwel kan worden hersteld bij een Vogelkers-Essenbos. Daar deze informatie nu niet in beeld is kan dat leiden tot veel inspanning voor extra maatregelen die ineffectief zijn voor het nagestreefde doel. Een andere kennisvraag betreft de invloed van essentaksterfte op de boomopstand en ondergroei en het effect van aanpassing bosbeheer naar middenbos.

De Ecologische Autoriteit adviseert zo snel mogelijk een vegetatiekartering uit te voeren om de habitatkwaliteit meer in detail te analyseren op basis van verspreiding en trends van plantengemeenschappen en plantensoorten. Stem de timing van de vegetatiekartering (inclusief de monitoringsfrequentie en -momenten) op de beheerplancyclus. Verhoog de monitoringsfrequentie wanneer dit nodig is voor effectmonitoring en analyseer en evalueer de data om zodoende tijdig bij te kunnen sturen wanneer gewenste ontwikkelingen uitblijven of ongewenste ontwikkelingen optreden. Geef in het beheerplan aan hoe, wanneer en door wie de monitoring en het benodigde onderzoek wordt uitgevoerd en stem dit af met andere gebiedspartijen waaronder het waterschap.

Bijlage 1: Projectgegevens

Werkwijze Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit stelt voor elk advies een werkgroep van onafhankelijke deskundigen samen. Deze werkgroep beoordeelt of de essentiële ecologische kennis en informatie gebruikt is met het oog op de beschermde natuur. Daarmee kan de voortouwnemer een goed onderbouwd besluit nemen over de beheerplanevaluatie. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het natuurgebied bezocht en met de betrokken overheden en gebiedsbeheerder(s) gesproken. Het advies is in een adviesgesprek met de voortouwnemer besproken. Meer informatie over de [Ecologische Autoriteit](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Voortouwnemer/Adviesaanvrager

Provincie Utrecht

Samenstelling van de werkgroep

drs. Camiel Aggenbach

dr. Wilfried ten Brinke

drs. Reinoud Kleijberg

drs. Tjeerd Gorter (secretaris)

ir. Harry Webers (voorzitter)

Waar vind ik de stukken die de Ecologische Autoriteit heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.ecologischeautoriteit.nl projectnummer 5039 in te vullen in het zoekvak. Daar vindt u ook het NDA-advies dat voor dit gebied is opgesteld.

Arthur van Schendelstraat 760 • 3511 MK Utrecht
030 2347667 • info@ecologischeautoriteit.nl
www.ecologischeautoriteit.nl